

майстри образотворчого мистецтва, які пропонують глядачам осмислювати феномен Шевченка від іконічного образу до живого й багатогранного.

Отже, твори образотворчого мистецтва Тараса Шевченка закликали до національного та соціального визволення. Провідною тематикою у творчості митця стали історичні сюжети та побутові сцени з життя українців, зображення краєвидів України. Живописні й графічні твори Шевченка, як і його поетичні твори, стверджували національну і культурну самобутність українства, окремішність розвитку історичного шляху України. Це слугувало розвитку національної самосвідомості українців, формуванню патріотизму та поваги до власних культурно-історичних надбань, що сприяло національному відродженню українства.

Світлана Дахно

Маловідома сторінка малярської спадщини Тараса Шевченка (на прикладі малюнку «Стінка»)

Стаття присвячена дослідженню гіпотези краєзнавця А. Коваленка про можливе зображення на малюнку Т. Г. Шевченка «Стінка» із дорожнього альбому 1845 року урочища, яке знаходиться на території Смілянщини.

The article is devoted to the research of A. Kovalenko's hypothesis about a possible depicting on the picture of T. Shevchenko «The Wall» from the travelling album (1845) a natural boundary which is on the territory of Smila.

Етнографічна реальність України Шевченкової доби є органічним тлом і водночас визначальним чинником творчої спадщини поета, художника. Не випадково тема впливу української етнокультурної традиції на творчість Т. Шевченка має вже чималу історію. Поетична, прозова, образотворча та епістолярна спадщина Т. Шевченка розкриває його різнобічні етнографічні інтереси. Водночас вона є джерелом для висвітлення сутності української фольклорно-етнографічної традиції.

Перші цілеспрямовані зацікавлення Т. Шевченком українською етнокультурою пов'язані з його задумом видання «Живописної України». У листах початку 40-х років Шевченко не раз писав, що мріє побувати в Україні. В 1843 р. його бажання здійснилося: поет виїхав із Петербурга і на кінець травня був уже на Батьківщині. Під час перебування в Києві він виконав чимало малюнків.

В Україні Т. Шевченко розпочинає роботу над альбомом офортів «Живописна Україна». Тарас Шевченко планує видати серію офортів про історичне минуле, народний побут, звичаї і фольклор, природу й історичні пам'ятки України. Подорожуючи, він робить чимало ескізів для альбому, продовжує роботу над ним протягом усього 1844 р. З цього приводу Т. Шевченко в листі до М. Цертелєва писав «Якби мені бог допоміг докінчить те, що я тепер зачав, то тоді склав би руки та й у домовину. Було б з мене: не забула б Україна мене мізерного» [11, с. 95].

Шевченко сам працює над виготовленням гравюр, освоюючи складну техніку. Він планує видавати по 12 естампів щороку, але через матеріальну скруту цей

1. Антонович Д. Шевченко-маляр // Тарас Шевченко. Твори. – Том XI. – Чикаго: Ви-во Миколи Денисюка, 1963. – 352 с., іл. 2. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість / Іван Дзюба. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія, 2008. – 718 с. 3. Маричевський М. Шевченко і ми / М. Маричевський // Образотворче мистецтво. – 2004. – № 1. 4. Мокроусова О. Нездійснена мрія: до історії пам'ятника Тарасу Шевченку в Києві / О. Мокроусова // Пам'ятки України. Історія та культура. – 2012. – № 7. – С. 48–77. 5. Овсійчук В. Класицизм і романтизм в українському мистецтві / В. А. Овсійчук. – К.: Дніпро, 2001. – 444 с., іл. 6. Полевой Николай. Історія князя Італійського, графа Суворова-Рымникского, генералиссимуса російських військ. – Санкт-Петербург: Journal de St-Petersburg, 1843. – 351 с. 7. Шевченко Т. «Стоїть в селі Суботіві...» // Кобзар. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1961. – 607 с. 8. Шевченко Т. Г. Про мистецтво. Збірник / Т. Г. Шевченко. – К.: Мистецтво, 1984. – 256 с.

грандіозний задум реалізувати не вдалося. Замість того було видано лише один альбом, куди ввійшло 6 офортів: «Видубицький монастир» «Судня рада», «Дари в Чигирині», «Казка», «Старости», «У Києві». Митець хотів дати якнайповніший образ всього того, що українців вирізняло серед інших народів. Він прагнув не лише пропагувати культ славетного минулого України, а й збуджувати зацікавленість й любов до всього національного українського. Результатом такої роботи є альбом «Живописна Україна», який став однією з перлин української національної графіки.

У березні 1845 р. Тарас Шевченко, закінчивши курс у Петербурзькій Академії мистецтв, був удостоєний Радою академії звання «некласного художника». 25 березня Тарас Григорович на своє прохання отримує відрядження в Україну «для художніх занять».

Т. Шевченко знову їде в Україну і робить ескізи до другого випуску «Живописної України». Він багато подорожує (Полтавщина, Чернігівщина, Київщина, Волинь, Поділля), виконує доручення Київської археографічної комісії, записує народні пісні, малює архітектурні й історичні пам'ятки, портрети й краєвиди для «Живописної України». У спеціально призначеному для цієї подорожі дорожньому альбомі Шевченко створює олівцеві начерки, етюдні, акварельні пейзажі.

Дорожній альбом 1845 р. містить важливу інформацію про подорожі Шевченка Правобережжям. Якщо відкинути виконані олівцем ескізи та начерки й зосередитись на малюнках, зроблених фарбами, робота над якими передбачала відносно тривалі зупинки на маршруті, то можна помітити, що малюнки

групується згідно з місцями виконання: Густинь, Переяслав, Андруші, Потоки, Чигиринщина тощо.

Дослідники спадщини Кобзаря підкреслюють, що поетичних творів Шевченка до нас дійшло понад 240, а мистецьких – олійних картин, акварелей, сепій, офортів, малюнків – майже 1200. Ця кількість свідчить про його глибоку закоханість у малярство. Не випадково його твори виставлялися на академічних виставках, а за видатні успіхи у гравюрі Шевченкові було присвоєно звання академіка [12, с. 31].

Тарас Григорович Шевченко був великим майстром станкового живопису, монументально-декоративного розпису, графіки, скульптури, акварелі, олії, пера, офорту, рисунка олівцем. Твори Шевченка – художника досліджено, класифіковано, оцінено не раз. Можна безкінечно сперечатись про академізм, романтизм, гуманізм, реалізм в його творчій манері, але його творіння такі ж безсмертні, як безсмертний народ, що породив великого художника і поета [11, с. 78].

Тарас Шевченко як художник займає чільне місце в українському образотворчому мистецтві. Він став основоположником критичного реалізму в українському мистецтві. Значне місце у мистецькому доробку митця займають пейзажні малюнки. За тематикою пейзажні малюнки Шевченка 1843–1847 рр. можна поділити на дві групи: малюнки, на яких зображено сільські краєвиди і пейзажі, на яких відтворені історичні та архітектурні пам'ятки. Малюнки здебільшого розповідають нам про убоге життя Шевченкової родини і всього покріпаченого українського села («Удовина хата», «Селянське подвір'я», «На околиці», «Хата біля річки», «Хата над ставком»). Чарівна природа на малюнках, як і в подіях, є контрастом до важких соціальних умов життя народу.

Особливо улюблені пейзажні мотиви Т. Шевченка – зображення мальовничих околиць та куточків сіл, містечок, берегів тихих степових річок, ставків, урочищ тощо («Повінь», «Комора в Потоках», «Андруші», «Урочище Стінка», «Хутір на Україні», «У В'юниці», «В Решетилівці»). Ці твори сповнені справжньої поезії, в них лагідна, мрійлива українська природа. Майстерні малюнки і з боку малярської техніки. Шевченко-художник не компонував свої пейзажі, а змальовував краєвиди, які бачив перед собою. Саме тому в його робочих альбомах так багато начерків гілок дерева, бур'янів, хат, церков.

Слід відзначити багато спільного у живописних і поетичних творах Т. Шевченка. Митець зумів передати в них свою палку любов до народу України і тривогу за її долю. Поетичне слово Кобзаря, максимально насичене змістом і асоціативними зв'язками, будить уяву читача, який уже сам домальовує сцену, події. У живописному полотні схоплено лише один якийсь момент, застиглу дію, але глядач також домислює, розширює художнє зображення. На глядача діє передусім композиція, кольорове наповнення, світло, але, розглядаючи живописне полотно, підсвідомо він

згадує поетичні рядки. Така вже сила зв'язку поетичного слова і живопису Т. Шевченка.

Важливу інформацію про другу подорож Т. Шевченка Україною містить його дорожній альбом 1845 р. В ньому поет замальовував цікаві для нього об'єкти (більшість серед них – пейзажі) та робив до них пояснювальні записи. Один із записів містить наступну інформацію: «Квітень – жовтень. 1845. Виконав рисунки олівцем «Урочище Стінка» та «Урочище Білик».

Малюнок «Стінка» розміщений у повному зібранні творів Т. Г. Шевченка у томі VII, книзі II за № 309 (рис. 1).

Рис. 1. 09. Урочище Стінка. Папір, олівець (17 × 24,2). [V – X 1845]*.

Дослідники творчості Т. Г. Шевченка досі не визначилися, який саме краєвид зображено на малюнку. Прийнято вважати, що це урочище (або хутір) Полтавської губернії.

Найчастіше висловлюється припущення, що місцем знаходження «Стінки», зображеної на малюнку Т. Шевченка, є село Обухівці поблизу Миргорода на Полтавщині. Саме там розташовувався родовий маєток О. Капніста, у якого поет гостював у 1844–1845 рр. За переказами, саме там він намалював пейзаж «Урочище Стінка». Таку назву мала густо вкрита мішаним лісом місцевість вздовж річки Артиполот, де полюблив відпочивати Шевченко [8]. За іншою версією, знаменита шевченківська «Стінка» знаходиться поблизу села Андріївка Гадяцького повіту Полтавської області (нині Роменського р-ну Сумської області) [5].

Під час своєї першої подорожі Україною в 1843–1844 рр. Шевченко не раз зупинявся в с. Андріївка в маєтку В. М. Репніна – рідного брата Варвари Репніної, з якою здружився в Яготині. Тут намалював він портрет дитей В. М. Репніна.

Удруге Андріївку поет відвідав 1845 р. Десять днів гостював він у Репніних. При спілкуванні з простими трудівниками записав народні легенди, пісні, перекази, створив пейзажний малюнок «Урочище Стінка»

* Зліва внизу олівцем рукою Шевченка напис: Стінка. Справа вгорі чорнилом позначено: № 116–35. Стінка – урочище Полтавської губ. (нині тієї ж області).

(таку назву тут ще й досі має одна з мальовничих місцевостей) [5].

Претендує на шевченківське зображення і селище міського типу Білики в Кобеляцькому районі Полтавської області. У статті Вікіпедії записано, що, перебуваючи в цій місцевості у 1845 р., Шевченко намалював два етюди олівцем – Стінка та Урочище Білики.

У дорожньому альбомі 1845 р. увагу вчених давно привернула акварель «У Василівці». Після певних досліджень науковці дійшли висновку, що це не та Василівка Миргородського повіту (тепер с. Гоголеве Шишацького району), в якій провів дитинство Гоголь, а Хорольського повіту (тепер Семенівського району). Там, у маленькому маєтку братів Віталія та Івана Родзянків, Гоголь гостював літом 1845 р. Малюнки «Урочище Білик» і «Урочище Стінка» вчені відносять до того ж періоду. Отже, за поширеною думкою літературознавців, на «Стінці» Т. Шевченка зображений пейзаж з околиці с. Василівка Хорольського повіту) [3].

Традиційну версію вчених категорично заперечує дослідниця творчого спадку Тараса Шевченка і Миколи Гоголя Рената Арсентіївна Смирнова. Літературознавець за освітою, вона присвятила все своє життя пошуку невідомих рукописів, речей, листів, портретів двох видатних митців. «Для мене висока честь – служити пам'яті двох українських геніїв, Миколи Гоголя і Тараса Шевченка», – так говорить про справу свого життя Р. Смирнова [2]. Результати її пошуків вражають: вона знайшла два невідомих портрети Миколи Гоголя, автопортрет Тараса Шевченка, його автограф та портрет роботи Карла Брюллова.

А ще Р. Смирнова розшифрувала більше 40 малюнків Тараса Шевченка, створених ним у 1843–1846 рр., і тим самим відкрила невідомі сторінки в біографіях двох геніальних синів України. Ці відкриття, всупереч усталеним запевненням дослідників про те, що Микола Гоголь і Тарас Шевченко не були знайомі особисто, доводять, що вони товаришували і листувалися.

Дослідниця, попри існуючу в науці думку про те, що Шевченко не відвідував Василівку Яновських, не малював матір і сестер письменника, довела, що Тарас Шевченко 1843 і 1845 рр. приїздив у Василівку Миргородського повіту, саме в родовий маєток Гоголів-Яновських, щоб вклонитися матері Миколи Гоголя, поцілувати їй руку. Це був візит ввічливості, обов'язковий на той час.

Про це розповідала Смирновій Софія Миколаївна Данилевська – онука сестри Гоголя Єлизавети Василівни. За її словами, Шевченко жив у Василівці у флігелі біля ставка, в будиночку бабусі Гоголя, Тетяни Семенівни Лизогуб. Крім того дослідниця упізнала на малюнку Т. Шевченка «Портрет невідомого. 1845 рік» П. Косяровського, який управляв маєтком Гоголів-Яновських у 1843–1846 рр. (вона його бачила на світлинах у сімейному фотоальбомі Данилевської). Отже, зображення Косяровського на малюнку

Шевченка доводить той факт, що поет дійсно відвідав маєток Гоголів, здійснюючи свої подорожі Україною.

Картину Шевченка «Стінка» Р. Смирнова вважає важливим доказом перебування Т. Шевченка в Василівці, у рідних М. Гоголя. Дослідниця вважає, що на малюнку «Стінка» зображена місцевість на Полтавщині у Миргородському повіті, де знаходився маєток Софії Миколаївни Данилевської. Цей маєток називався Стінка, тому що розташовувався біля вікового лісу, що стіною ріс біля річки Говтви. Р. Смирнова пояснює: «Малюнок Шевченка так і підписано – «Стінка». І в Хмелевського є фото в такому ж ракурсі. І в Нікоші Яновського є малюнок «Стінка» за 1826 рік» [2].

Відомий поет Юрій Кібець видав збірку «Легенди про Кобзаря». Всі легенди та балади, котрі склали книжку Юрія Кібця, пов'язані з перебуванням Т. Шевченка на берегах мальовничої Орілі в селі Шедієве Кобилецького повіту (нині це Царичанський район Дніпропетровщини).

У цій місцевості Кобзар, створюючи альбом «Живописна Україна», побував у 1845 році. В музеї Т. Шевченка в Києві зберігаються його три малюнки, назви яких говорять самі за себе: «На Орілі», «На Орілі (село)» і «На Орілі (половецькі «баби»)». Історик, краєзнавець і директор Царичанського народного музею Анатолій Білокін давно відшукав на рідній землі ті береги прадавньої річки, котрі привабили й захопили Шевченка-художника. Про малюнок «Стінка» краєзнавець написав: «Як на мене, то і тут легко впізнається місцевість Шедіївських околиць – і зараз на Орілі поблизу села Турового є урочище, яке називається Стінка» [6].

Павло Вакулук, професор, заслужений лісівник України, стверджує, що «Стінку» створював Т. Шевченко в урочищі «Холодний Яр», що знаходиться на території Чигиринського та Кам'янського районів Черкаської області. Побуває думка, що Т. Шевченко кілька разів відвідував Смілу і що якраз на честь перебування тут поета його ім'ям названа колишня Бобринська залізнична станція біля Сміли. У деяких дослідницьких працях можна зустріти відомості про те, що Т. Шевченко принаймні двічі був у селі Сунки (3 км від м. Сміла); що в Лузанівку він заїжджав у 1843 р. і тут навіть гостював у польського критика і письменника М. Грабовського. Проте всі ці припущення, за думкою відомого дослідника Смілянщини А. Коваленка, «помилки і домисли, виправлення яких є важливою справою у створенні правдивої біографії Кобзаря» [4, с. 60].

З високою достовірністю можна говорити про перебування поета на Смілянщині лише під час другої подорожі Україною. Про це свідчать два малюнки в його дорожньому альбомі 1845 р. Вже на другій сторінці альбому розміщений малюнок, праворуч від якого рукою Шевченка зроблений напис: «Отец Иеремия Обидовский, протоиерей села Лузановки Черкасского уезда» (VII, № 210)». Село Лузанівка Кам'янського району, але, як зазначає А. Коваленко, «до останнього часу напис цей залишався єдиним свідченням, яке

непрямо вказувало на те, що Шевченко у 1845 році відвідав Лузанівку, а це вже майже Смілянщина» [4, с. 56].

Ще одним доказом перебування Кобзаря на землях Смілянщини може бути малюнок «Стінка». Про те, що можливим місцем розташування об'єкту, зображеного на малюнку Шевченка, є Смілянщина, свідчать наступні факти. Назва «Стінка» була надзвичайно поширена на Черкащині та на території Смілянщини. «Белоусова стінка» – урочище, назване по імені колишнього заможного власника, значилося за дві версти від Чигирини (1895 р.).

У Чигирині існувало «предмістя» «Стінка» (1906 р.); відома «стінка» Ірдинського монастиря під Смілою (1710 р.). На річці «Стінка» знаходився хутір Миколаївка (1896 р.). Існував і хутір «Стінка» поблизу «села Сердюкова» (1896 р.). Рідкісна у наш час назва «Стінка» у минулому вживалася досить часто і значила вона стрімку площину, бокову крутість, крутий укіс.

Отже, можливо, урочище Стінка, зображене Шевченком на малюнку, знаходиться саме на Смілянщині? З'ясувати це непросто, оскільки старовинні назви місцевості на сьогодні вже втрачені.

Досліднику Анатолію Коваленку визначити місце розташування смілянської «Стінки», яка претендує на шевченківське зображення, допомогла об'ява в газеті «Киевлянин» за 1907 рік. У ній сповіщалося, що якийсь «Жужман Іван Николаевич» продає з торгів землю «при с. Ташлыке, под названием «Стенка», що «у села Сердюковка». Ташлик і Сердюківка – села сусідні (по прямій між ними десь близько п'яти кілометрів) [4, с. 58].

Необхідно було ідентифікувати місцевість: чи дійсно мова йшла про «Стінку», яка знаходилася на території Смілянщини. З цим допоміг розібратися М. Кагамлик, колишній голова колгоспу с. Ташлик, знавець місцевої старовини й географії.

М. Кагамлик повідомив, що в наш час урочище із ставками біля станції Сердюківка називають «Казенними ставками». Чи називалося це місце за часів Т. Шевченка «Стінкою», невідомо. Проте велику цінність для з'ясування питання мають свідчення М. Кагамлика про те, що дійсно «якийсь Жужман мав землю біля першого ставка, якщо рахувати від станції Сердюківка. Там був у нього хутір, колодязь, який зберігся до цих пір...» [4, с. 59].

Отже, виставлена на продаж паном «Жужманом Іваном Николаевичем» у 1907 р. земля «Стінка» і є тією місцевістю, яка знаходиться на території Смілянщини і має сьогодні назву «Казенні ставки». А значить Стінка могла бути тим об'єктом, який зобразив Т. Шевченко на своєму малюнку. Та про це свідчить не лише назва, але й візуальна подібність територій.

Анатолій Коваленко розповідає: «Знав я одне урочище у тому місці – точнісінько посередині між селами Ташлик і Сердюківка. Пам'ятаю до цього часу, як був вражений несподіваною красою цього тихого куточка природи, коли трапив сюди вперше років

п'ятнадцять тому. Килим шпориша покривав зовсім рівну площину лощини, – з трьох сторін, підковоподібно її оточували схили, порослі лісом, а де і фруктовими деревами – дичками яблунь, груш, слив; галявини пахли різнотрав'ям, з відкритої сторони лощини, за густим очеретом понад струмком, на тлі пронизливої блакиті неба відливав пшеничним золотом пологий схил... Такий пейзаж, треба думати, не міг залишити байдужим жодного художника» [4, с. 58].

Вивчаючи історію рідної Смілянщини, її палкий дослідник Віктор Сергійович Княжев досліджував маршрут – подорож Т. Шевченка із Лузанівки на Звенигородку і прийшов до висновку, що шлях його пролягав через урочище, яке згадується як «Стінка», і зроблений поетом малюнок, відображає пейзаж рідної природи, що замиливала душу поета [4, с. 59]. Цей краєвид і нині є казковим місцем Ташлика.

Значну допомогу у дослідженні питання можливого місцезнаходження «Стінки», зображеної Т. Шевченком, на території Смілянського району (між селами Ташлик та Сердюківка) надав Шабратко Леонід Михайлович, учитель історії, сільський голова села Ташлик Смілянського району Черкаської області, знавець історії та географії рідного краю.

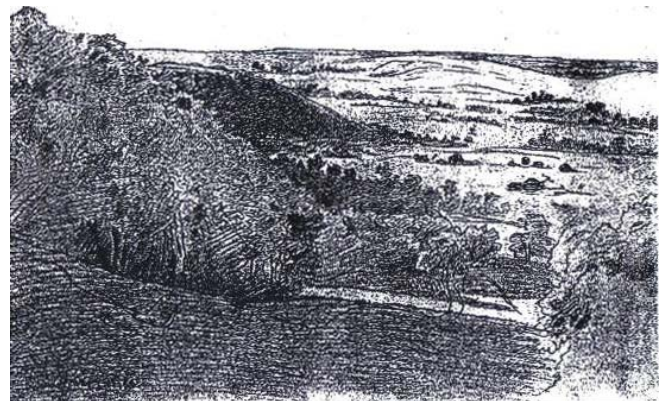

Рис. 2. Малюнок Т. Шевченка «Стінка», 1845 р.

Леонід Михайлович Шабратко зазначив, що урочище між Ташликом та Сердюківкою, яке за часів Шевченка, як уже доведено науковцями, мало назву Стінка, – надзвичайно мальовнича місцевість, яка, безперечно, могла привабити митця своєю красою. Якщо дивитися на долину «Стінки» зверху у напрямку на південний схід (зі сторони Ташлика), то її вид робиться надзвичайно схожим на зображення малюнка Шевченка! Після цього вже важко позбутися думки, що саме це урочище малював Тарас Шевченко.

На користь цієї гіпотези можна навести такі аргументи:

– це урочище розташоване безпосередньо біля Лузанівки (за чотири кілометри!), де Шевченко, безперечно, побував;

– урочище розміщене на найбільш імовірному маршруті проїзду Шевченка із Лузанівки у бік Кирилівки;

– «сердюківське» урочище відзначається рідкісною мальовничістю, привабливою для художника;

Фото 1. Урочище «Стінка» біля ст. Сердюківка, 1997 р.

– реальне урочище і зображене на малюнку мають схожі панорами і ряд спільних ознак: явний, виступаючий зліва в долину, мис; хутір у долині; круту, звивисту дорогу, що збігає до долини.

Таким чином, маємо досить переконливі підстави, щоб частину маршруту подорожі поета, яка примикає до Лузанівки вважати такою: Ярове – Лузанівка – Сердюківка – урочище «Стінка» – Ташлик. Звідси Шевченко, найімовірніше, попрямував через Ротмистрівку у Носачів, тобто до найближчої поштової станції, і далі їхав у сторону Звенигоридки вже поштовим шляхом.

Отже, «Стінка» могла бути створена на території Смілянщини, а Сердюківка, Ташлик, а також Ротмистрівка і Носачів (або замість них Куцівка) – ті населені пункти сучасної Смілянщини, які міг відвідати

Тарас Шевченко. Без перебільшення можна сказати, що Шевченкові описи мають еколого-етнографічний характер і відповідають критеріям актуального нині еколого-етнографічного підходу до етнологічних досліджень. Тарас Григорович тонко підмітив і відтворив у своїй творчості неподільну цілісність природи українського лісостепу і ландшафт давньої сільської України.

1. Вакулюк П. Холодний Яр / П. Вакулюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mskifa.narod.ru/holyar.html>. 2. Віценя Л. «Зоря Полтавщини» / Лідія Віценя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zorya.poltava.ua/index>. 3. Знову на Україні (1845–1847) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/bio07.htm>. 4. Коваленко А. Щоб не залишалося нез'ясованим / Анатолій Коваленко // Пам'ять століть. – 2004. – № 2. – С. 49–60. 5. Костенко Л. В. Літературний музей Т. Г. Шевченка / Л. В. Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndcsoippo.at.ua/fr/0/Kostenko.pdf>. 6. Нечипоренко М. Чи там поховали Великого Тараса Шевченка, де він заповідав? / Микола Нечипоренко // Сільські вісті. Вікторок, 17 травня 2011 року № 54 (18644). 7. Остання подорож Великого Кобзаря на Сумщину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/18151. 8. Ротач Петро. Тарас Шевченко і Полтавщина / Петро Ротач [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pollitra.pi.net.ua/index>. 9. Тарас Шевченко і Сумщина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pollitra.pi.net.ua/index>. 10. Тарас Шевченко – художник. Дослідження розвідки публікації. – К.: Мистецтво, 1963. – 139 с. 11. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів в десяти томах / Т. Г. Шевченко. – К., 1961. – Т. 7: Живопис, графіка 1830–1847. – Кн. 2. – 110 с. 12. Шевченко Т. Г. Живопис; Графіка: Альбом / Авт. вступ. ст. та упоряд. Д. Степовик. – Перевид. / Т. Г. Шевченко. – К.: Мистецтво, 1986. – 175 с.

Тетяна Ліщук-Торчинська

Образ «непроминального минулого» України у творах Тараса Шевченка (історіографічні рефлексії)

Визначено труднощі, що виникають у дослідників під час трактування образу минулого України у творах Т. Г. Шевченка. Акцентовано основний зміст та суперечності історіографічних студій над поетовими образами минулого України.

The difficulties for research to explain the image of the «imperishable of the past» of Ukraine in the works of Taras Shevchenko are identified, the essence and contradictions of historiographical studies of the poet's image of the past are accentuated.

Постать Тараса Шевченка приваблює дослідників багатогранним талантом, невичерпною любов'ю до України, даром не тільки митця, але й пророка. До творчості геніального поета зверталися вчені, літератори, політичні та суспільні діячі і з кола його сучасників, і з нашого сьогодення – різні за ідеологічним позиціонуванням та інтелектуальними уподобаннями люди. Пригадаймо хоча б слова М. Драгоманова: «Шевченко на стільки великий чоловік для українства, шчо зовсім не диво, коли на його так часто оглядаються українці і неукраїнці, коли заїде розмова про українську справу» [8, с. 101].

Не претендуючи на вичерпне розкриття теми в одному дослідженні, на початку вирізимо важливі

для її висвітлення типи джерел. До них, в першу чергу, належать Шевченкові твори історичного змісту. В. Антонович здійснив наступний перелік творів Т. Г. Шевченка з історичної тематики: «...поэмы «Гайдамаки» и «Гамалия» и несколько мелких рапсодий и эпизодов: Иван Подкова, Тарас Трясило, Невольник, Выбор Гетмана, Чернець, Рассказ покойника, Швачка, Сдача Дорошенка» [1, с. 103] (найменування окремим із названих творів було дано В. Антоновичем). Проте дослідження зображення історичного минулого України у творах Т. Шевченка буде неповним, якщо брати до уваги тільки твори історичного змісту та розглядати їх осібню, поза